СЕРІЯ «Економіка»

УДК 336.71(477):347.734

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-11\(17\)-244-257](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-11(17)-244-257)

Гребінчук Олеся Миколаївна кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та управління персоналом, Центральноукраїнський інститут ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіональна академія управління персоналом", вул. Варшавська, 2, м. Кропивницький, 25026, тел.: (0522) 27-50-07, e-mail: greon2911@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4812-155X>

Ушакова-Кирпач Ірина Михайлівна кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та управління персоналом, Центральноукраїнський інститут ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіональна академія управління персоналом", вул. Варшавська, 2, м. Кропивницький, 25026, тел.: (0522) 27-50-07, e-mail: laviniakim1@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1692-5572>

Гора Альона Валеріївна кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та управління персоналом, Центральноукраїнський інститут ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіональна академія управління персоналом", вул. Варшавська, 2, м. Кропивницький, 25026, тел.: (0522) 27-50-07, e-mail: alenagora2507@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4608-3836>

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВІВ ПІД КРЕДИТНІ РИЗИКИ ЯК ЧИННИК ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОВІРИ ДО КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Анотація. У статті досліджено становлення та функціонування законодавчої бази, яка регулює формування банківських резервів під кредитну діяльність в Україні. Проаналізовано підходи вітчизняних та зарубіжних авторів щодо економічних та правових аспектів формування резервів під ризики за кредитними операціями комерційних банків. Розглянуто історію виникнення кредитної системи в Україні, визначено передумови заснування резервної системи та фактори впливу резервування на діяльність комерційного банку з кредитування юридичних та фізичних осіб.

На основі даних фінансових звітів Національного банку України проаналізовано динаміку змін показників формування резервів під кредитну заборгованість банків України за період з 2007 по 2021 роки. Визначено прямий вплив змін банківського законодавства на формування та обсяги кредитних резервів. Згідно результатів проведеного аналізу визначено, що

лояльна політика Національного банку, волатильність валютних курсів та недосконале законодавство призвели до формування неякісного кредитного портфелю, скорочення кількості банківських установ та зниження психологічної довіри до комерційних банків. Визначено, що посилення вимог щодо резервування під кредитні операції комерційних банків виявило реальний обсяг дефолтних кредитів та призвело до підвищення суми резервів у відношенні до кредитного портфелю до 90% протягом 2017-2018 років. Охарактеризовано вплив націоналізації ПАТ «Приватбанк» на формування резервів для відшкодування можливих втрат за кредитами фізичних та юридичних осіб.

Для підвищення об'єктивності в процесі розрахунку резервів під кредитні ризики за кредитами фізичних осіб обґрунтовано рекомендації щодо законодавчого впровадження загальноприйнятої оцінки надійності позичальника для даної категорії клієнтів. Визначена необхідність максимальної концентрації банківської системи на якості кредитного портфелю.

Ключові слова: банківська система, банківське законодавство, кредитний ризик, система резервування, дефолтний кредит.

Grebinchuk Olesia Mykolaivna Ph.D. (Economics), Central Ukrainian Institute of PJSC "Interregional Academy of Personnel Management", Varshavska St., 2, Kropyvnytsky, 25026, tel.: (0522) 27-50-07, e-mail: greon2911@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4812-155X>

Ushakova-Kyrpach Iryna Mykhailivna Ph.D. (Economics), Central Ukrainian Institute of PJSC "Interregional Academy of Personnel Management", Varshavska St., 2, Kropyvnytsky, 25026, tel.: (0522) 27-50-07, e-mail: laviniakim1@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1692-5572>

Hora Alona Valeriivna Ph.D. (Economics), Central Ukrainian Institute of PJSC "Interregional Academy of Personnel Management", Varshavska St., 2, Kropyvnytsky, 25026, tel.: (0522) 27-50-07, e-mail: alenagora2507@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4608-3836>

ECONOMIC-LEGAL ASPECTS OF FORMATION OF RESERVES FOR CREDIT RISKS AS A FACTOR OF PSYCHOLOGICAL TRUST IN COMMERCIAL BANKS

Abstract. The article examines the formation and functioning of the legal framework governing the formation of bank reserves for lending in Ukraine. The approaches of domestic and foreign authors to the economic and legal aspects of the formation of reserves for risks on credit operations of commercial banks are

analyzed. The history of the credit system in Ukraine is considered, the preconditions for the establishment of the reserve system and the factors influencing the reserve on the activities of a commercial bank for lending to legal entities and individuals are determined.

Based on the data of the financial reports of the National Bank of Ukraine, the dynamics of changes in the indicators of formation of reserves for credit indebtedness of banks of Ukraine for the period from 2007 to 2021 is analyzed. The direct impact of changes in banking legislation on the formation and volume of credit reserves is determined. According to the results of the analysis, it was determined that the loyal policy of the National Bank, exchange rate volatility and imperfect legislation led to the formation of a poor loan portfolio, reducing the number of banking institutions and reducing psychological confidence in commercial banks. It is determined that the strengthening of provisions for provisions for credit operations of commercial banks showed the real volume of default loans and led to an increase in the amount of reserves in relation to the loan portfolio to 90% during 2017-2018. The influence of nationalization of PJSC "Privatbank" on the formation of reserves for possible losses on loans to individuals and legal entities is described.

In order to increase objectivity in the process of calculating credit risk provisions for loans to individuals, the recommendations on the legislative implementation of the generally accepted assessment of the borrower's reliability for this category of customers are substantiated. The need for maximum concentration of the banking system on the quality of the loan portfolio is defined.

Keywords: banking system, banking legislation, credit risk, reserve system, default credit.

Постановка проблеми. В умовах перехідної економіки, на етапі активного розвитку ринкових інститутів та концентрації капіталу в сфері фінансів вітчизняна банківська система не мобілізує в повній мірі свої можливості. Ефективна система ризик-менеджменту банківського сектору є обов'язковою передумовою фінансової безпеки країни, в той час як правове регулювання діяльності комерційних банків безпосередньо впливає на економічну життєздатність банківської системи України.

Актуальність дослідження полягає у необхідності наукового обґрунтування економіко-правового регулювання банківських резервів для забезпечення ефективного функціонування банківської системи, та відсутності комплексних досліджень щодо впливу правового регулювання на економічні показники резервування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі управління кредитним ризиком комерційних банків присвячено наукові праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Зокрема, економічні аспекти формування резервів під кредитні ризики досліджено у працях О.Є. Високої [1] О.В. Дзюблюка, Л.М. Прийдун [2], В.В. Коваленко, О.Г. Кореневой [3],

Р.М. Колісніченка [4], О.В. Лисенка, О.В. Бадзима, А.Р. Древуша [5], А.В. Бакурової, В.Н. Іванова [6] тощо. З правової точки зору питання створення та регулювання банківських резервів досліджували С.М. Андросов [7], А.О. Гелич [8], Н.Г. Кравченко [9], Лебедєв О.П. [10] та інші. Проте, залишається низка питань щодо впливу нормативно-правових змін на динаміку формування обов'язкових банківських резервів та стабільність банківської системи.

Мета статті - аналіз формування фінансово-правових засад регулювання резервної банківської системи на різних етапах її становлення та їх впливу на динаміку змін резервів під кредитну заборгованість та ступінь довіри до банківської системи як чинник стабільності фінансового сектору.

Виклад основного матеріалу. Система обов'язкового резервування була створена для захисту інтересів вкладників та підтримки фінансової стійкості банківської системи. Резерви під кредитні ризики комерційних банків відносяться до числа обов'язкових і формуються на рахунках НБУ відповідно до законодавства. Також на рахунках НБУ комерційні банки зберігають і добровільні, або робочі резерви – тому обов'язкові резерви дістали назву мінімальних.

Основними чинними законодавчими актами, які сьогодні регулюють обов'язкові резерви комерційних банків, є Закони України «Про Національний банк України» [11] та «Про банки та банківську діяльність» [12], Постанова НБУ від 30.06.2016 року «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» [13] тощо.

Заснування кредитної системи України відбулося у 1839 році з відкриттям в Києві Державної контори комерційного банку, [14, с.23-24] але довгий час вона мала досить обмежені повноваження. Лише у 1860-1880-х роках, з початком економічного підйому, відбулася демонополізація банківської системи, а у грудні 1917 року - націоналізація банківських та кредитних установ та державна монополізація усієї банківської діяльності. Впровадженням кредитної реформи 1930-го року було сформовано кредитну систему СРСР на засадах державного планування та контролю, яка гарантувалась лише золотовалютними резервами. Така система існувала до реформи 1987-1988 років, згідно якої було створено спеціалізовані комерційні банки, які здійснювали кредитну діяльність під керівництвом Державного банку СРСР.

Становлення резервної системи сучасної України бере свій початок з 1991 року. Першим документом, який здійснював правове регулювання діяльності банківської системи в Україні, став Закон «Про банки та банківську діяльність», прийнятий 20 березня 1991 року [12]. В ньому було визначено первинні засади формування банківських резервів. Розміри обов'язкових резервних фондів визначалися загальними зборами акціонерів комерційного

банку, а функція зберігання резервних коштів була покладена на НБУ. Призначенням резервних коштів було не лише покриття збитків, але й витрати на матеріально-технічне забезпечення комерційного банку тощо.

У 1994 році до Закону було внесено зміни, згідно яких функцію визначення розмірів резервного фонду комерційного банку було покладено на НБУ, а також цільове призначення резервних коштів обмежили лише покриттям збитків комерційних банків.

16 січня 1995 року Постановою №9 Правління Національного банку було затверджено перше «Положення про порядок формування і розміри резервних і страхових фондів комерційних банків» [15]. Була визначена класифікація, відповідно до якої всі позички кредитного портфелю комерційного банку, згідно рівня фінансової стабільності позичальника, якості забезпечення та наявності або відсутності простроченої заборгованості, поділяли на п'ять груп: стандартні, задовільні, граничні, сумнівні та безнадійні. Була також визначена загальнообов'язкова методика розрахунку резервів – у відсотковому співвідношенні до загального кредитного портфелю по кожній групі кредитів. Коефіцієнт ризику під стандартні кредити склав 2%, під задовільні – 5%, граничні – 30%, сумнівні – 80%, безнадійні – 100%. Також Положенням було визначено порядок обліку резервів на рахунках НБУ.

Вже у вересні 1995 року було введено в дію нове Положення «Про порядок формування і розміри резервних і страхових фондів комерційних банків», затверджене Постановою №167 від 30.06.1995 р. [16]. Класифікація кредитів за групами та відсоток відрахувань до резервів залишились незмінними, але було конкретизовано вимоги до забезпечення стандартних, задовільних та граничних кредитів. Також відбулося пом'якшення умов щодо пролонгації: якщо попереднє Положення вимагало відносити кредити з одноразовою пролонгацією лише до групи граничних, то тепер за умов вчасної сплати відсотків кредити з одноразовою пролонгацією відносилися до стандартних, з багаторазовою – до задовільних, і лише за умов пролонгації з невчасною сплатою відсотків – до граничних.

Значні зміни у формуванні резервів під кредитні операції було внесено Положенням Національного банку «Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків», затвердженим Постановою №279 від 06.07.2000 [17]. У Положенні була розроблена методика класифікації кредитного портфелю банку за п'ятьма категоріями заборгованості відповідно до класу позичальника та стану погашення кредиту. Сума резерву обчислювалась відповідно до коефіцієнту резервування за кожною категорією заборгованості (стандартні - 1%, під контролем – 5%, субстандартні – 20%, сумнівні – 50%, безнадійні – 100%) з урахуванням вартості застави. Також було визначено загальні коефіцієнти вартості забезпечення (застави або гарантій), що беруться до розрахунку чистого кредитного ризику за окремою кредитною операцією з урахуванням класу кредитної операції. Положення суттєво вплинуло на банківську систему

України, оскільки його дія припала на період найактивнішого кредитування 2006-2008 років. Динаміку зміни резервів під кредитну заборгованість банків України за 2007-2011 роки наведено у таблиці 1.

За період 2006-2008 років загальна сума кредитного портфелю збільшилась у 3 рази, а сума резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними банківськими операціями становила 4-5% у відношенні до загального кредитного портфелю. В період активного кредитування зріс рівень довіри населення до банків, кількість яких зросла до рекордних 182 установ на початок 2009 року. Але внаслідок економічної кризи 2008 року, дестабілізації курсу валют та зниження платоспроможності клієнтів відношення резервів до кредитного портфелю зросло до 18%, а кількість банків у 2011 році зменшилась до 175 [18, 19].

Таблиця 1

**Динаміка зміни резервів під кредитну заборгованість банків України
за 2007-2011 роки**

Показники / роки	01.01.2007	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012
Кількість діючих банків	169	173	182	179	175	175
Кредитний портфель, млн. грн.	245 523	430 052	741 816	726 296	750 536	813 864
Резерви для відшкодування можливих втрат за кредитними банківськими операціями, млн. грн.	11 498	17 297	42 454	107 187	139 627	147 763
Відношення резервів під кредитні ризики до кредитного портфелю, %	4,68%	4,02%	5,72%	14,76%	18,60%	18,16%

Джерело: складено авторами на основі даних [18]

Основним недоліком наведеного Положення була відсутність загальноприйнятої скорингової оцінки для визначення класу позичальника при обчисленні резервів. Банківські установи отримали можливість штучно завищувати клас позичальника, знижуючи резервні відрахування, що сприяло нарощенню неякісного кредитного портфелю.

У січні 2012 року була прийнята Постанова НБУ №23 [20], яка затверджувала «Положення про порядок формування та використання банками

України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями». Документом регламентується обчислення резервів під кредити юридичних осіб з класифікацією їх за 9-ма класами відповідно до затвердженої моделі розрахунку інтегрального показника боржника, з подальшим групуванням у п'ять категорій якості кредиту. На коефіцієнт ліквідності застави при обчисленні резерву впливає лише вид забезпечення, незалежно від класифікації кредитної операції. На відміну від попередньої постанови, для визначення суми резерву по кожній категорії якості кредиту встановлено не конкретний коефіцієнт, а діапазон коефіцієнтів, проте найнижче значення коефіцієнту у діапазоні вище або дорівнює значенню коефіцієнту відповідної групи у попередньому Положенні. Для кредитів фізичних осіб та суб'єктів підприємницької діяльності встановили граничну суму 50 тисяч грн., нижче якої всі кредити віднесли до несуттєвих. Коефіцієнти оцінки фінансового стану для фізичних осіб залишили у компетенції банківських установ за умови питомої ваги кількісних коефіцієнтів – не менше 70%. Наслідки такої політики відображено у таблиці 2.

Таблиця 2.

Динаміка зміни резервів під кредитну заборгованість банків України за 2013-2015 роки

Показники/роки	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016
Кількість діючих банків	175	180	158	113
Кредитний портфель, млн. грн.	694 381	799 228	873 611	713 974
кредити та заборгованість юридичних осіб, усього	560 765	654 146	727 819	616 421
у тому числі в іноземній валюті	204 905	233 927	345 119	331 704
Резерви для відшкодування можливих втрат за кредитами юридичних осіб, млн. грн.	81 924	78 492	123 584	230 722
кредити та заборгованість фізичних осіб, усього	133 616	145 082	145 792	97 553
у тому числі в іноземній валюті	53 099	42 352	59 909	38 261
Резерви для відшкодування можливих втрат за кредитами фізичних осіб, млн. грн.	50 181	43 911	65 657	80 289
Відношення резервів під кредитні ризики до кредитного портфелю, %	19,02%	15,32%	21,66%	43,56%

Джерело: складено авторами на основі даних [18]

Розмір кредитного портфелю збільшився лише за рахунок зростання курсу валют, проте сума сформованих резервів зросла у 2,3 рази. Протягом 2014-2015 року було ліквідовано 67 банківських установ, що сприяло зниженню психологічно довіри до банківського сектору. Недостатність контролю за оцінкою фінансового стану при кредитуванні фізичних осіб

сприяла зростанню проблемної заборгованості: на 1 січня 2015 року відношення резервів за кредитами фізичних осіб до заборгованості фізичних осіб склало 45%, на 1 січня 2016 року – 82,3%.

Постанова № 23 від 25.01.2012 року втратила чинність з прийняттям Постанови НБУ № 351 від 30.06.2016 року [13], якою затверджено чинне «Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями». Підходи, визначені даним положенням так, як і в попередніх нормативних актах групувались на Законах України «Про банки і банківську діяльність», «Про Національний Банк України», та рекомендаціях Базельського комітету з банківського нагляду, але вже включаючи застосування компонентів кредитного ризику (EAD – експозиція під ризику, PD – ймовірність дефолту боржника, LGD – втрати в разі дефолту).

Вимоги щодо оцінки ризиків доповнено принципами щодо їх визначення (рис. 1).

Якщо в попередніх положеннях визначався порядок і методика формування, використання банками резервів для відшкодування можливих втрат, то в діючому положенні встановлено мінімальні вимоги щодо визначення банками можливих розмірів втрат за активними операціями. Введено нові терміни, такі як: інтервальний коефіцієнт покриття боргу за кредитами під інвестиційні проекти, коефіцієнт кредитної конверсії (CCF), кумулятивні коефіцієнти тощо.

Рис. 1. Принципи визначення кредитного ризику

Джерело: складено авторами на основі даних [13]

Перелік методик і процедур, які мають бути при здійсненні активних

операцій змінено на ті, які використовують при визначенні кредитного ризику, серед яких: порядок формування власного досвіду щодо коефіцієнтів ймовірності дефолту та втрат в разі дефолту і методи їх визначення.

Скорочено перелік застав, які враховуватимуться при розрахунку кредитного ризику. При розрахунку резерву для непрацюючого (безнадійного) активу вартість застави диференціюється залежно від терміну прострочення. Встановлено періодичність моніторингу заставного майна та необхідності корегування його заставної вартості.

Для розрахунку величини очікуваних збитків положенням передбачено застосування формули рекомендованої Базельським комітетом на основі показників ймовірності дефолту боржника, рівню втрат в разі дефолту та боргу за активом. Впроваджено класифікуючі ознаки для зниження класу позичальників до дефолтного і майже дефолтного (у тому числі внаслідок змін в активі). Вимоги до оцінки ризиків доповнено вимогами щодо визначення кредитного ризику на індивідуальній основі та визначенням коефіцієнтів дефолтності боржників [21].

Такі вимоги сприяли суттєвому зростанню у 2016-2018 роках резервів під кредитну заборгованість банків. Досліджуючи динаміку зміни показників резервування, необхідно виокремити показники ПАТ КБ «Приватбанк», націоналізованого у грудні 2016 року (таблиця 3).

Таблиця 3.

Динаміка зміни резервів під кредитну заборгованість банків України за 2016-2018 роки

Показники/роки	Загалом		Без урахування показників ПАТ КБ Приватбанк	
	01.01.2017	01.01.2018	01.01.2017	01.01.2018
Кількість діючих банків	100	84	X	X
Кредитний портфель, млн. грн.	566 512	561 328	511 820	523 210
кредити та заборгованість юридичних осіб, усього	479 393	469 265	444 425	462 010
у тому числі в іноземній валюті	239 450	235 609	235 861	234 201
Резерви для відшкодування можливих втрат за кредитами юр. осіб, млн. грн.	394 034	426 812	246 535	220 702
кредити та заборгованість фізичних осіб, усього	87 118	92 063	67 395	61 200
у тому числі в іноземній валюті	30 659	12 681	28 809	11 283
Резерви для відшкодування можливих втрат за кредитами фіз. осіб, млн. грн.	73 974	78 909	60 465	53 673
Відношення резервів під кредитні ризику до кредитного портфелю, %	82,61%	90,09%	59,98%	52,44%

Джерело: складено авторами на основі даних [18]

Посилення вимог до резервування призвело до значного зростання сум резервів, а також до скорочення кількості банківських установ до 84. З перерахунком за алгоритмом визначення кредитного ризику згідно Положення від 30.06.2016 р. сума резервів для відшкодування кредитних втрат ПАТ КБ «Приватбанк» у 2017 році втричі перевищила кредитний портфель банку, а у 2018 році – в 6 разів. Без урахування показників ПАТ КБ «Приватбанк» відношення резервів до кредитного портфелю у 2017 році склало майже 60%, а у 2018 році знизилось до 52,44%. Частка дефолтних кредитів (з урахуванням ПАТ КБ «Приватбанк») у корпоративному секторі на 1.08.2018 склала 57,28%, у кредитах фізичним особам (у тому числі суб'єктам підприємницької діяльності) – 50,72 %. Без урахування показників ПАТ КБ Приватбанк частка дефолтних кредитів юридичних осіб суттєво нижча, але показник дефолтних кредитів, наданих фізичним особам, залишається високим.

В той же час, посилення контролю за кредитними операціями та відносна стабілізація валютного курсу позитивно вплинули на поступове обсяги резервів під кредитні операції у наступні роки після запровадження чинного Положення. Показники останніх років наведено у таблиці 4.

Тенденція до зниження довіри до комерційних банків та скорочення кількості банківських установ залишається сталою: з 182 банківських установ, які діяли в Україні на кінець 2008 року, у вересні 2021 року зареєстровано лише 71 банк. В той же час обсяги резервів суттєво скоротилися: якщо у 2018 році цей показник сягав понад 90% відносно загального кредитного портфелю, то у вересні 2021 року він знизився до 31,9%, що свідчить про зростання не лише кількості, а й якості кредитів.

Таблиця 4

**Динаміка зміни резервів під кредитну заборгованість
банків України за 2019-2021 роки**

Показники / роки	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.09.2021
Кількість діючих банків	77	75	73	71
Кредитний портфель, млн. грн.	1 118 860	1 033 430	960 597	1 029 264
Резерви для відшкодування можливих втрат за кредитними банківськими операціями, млн. грн.	556 445	492 229	388 449	328 918
Відношення резервів під кредитні ризику до кредитного портфелю, %	49,78%	47,6%	40,4%	31,9%

Джерело: складено авторами на основі даних [18]

Таким чином, запроваджуючи зміни до законодавства щодо регулювання розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, Національний банк щоразу конкретизує вимоги та методики формування та

обчислення суми резервів для запобігання надмірно ризикового кредитування. Постійне зростання питомої ваги дефолтних кредитів у кредитному портфелі банків України доводить надлишкову «гнучкість» системи формування резервів минулих років на тлі коливань валютних курсів. Розробка алгоритму визначення класу боржника-юридичної особи позитивно вплинуло на зменшення дефолтних кредитів юридичних осіб у загальному кредитному портфелі, але негативним фактором залишається відсутність загальноприйнятої оцінки для фізичних осіб у часи активного відновлення кредитування. В той же час високі відсоткові ставки та наджорсткі вимоги до позичальників – суб'єктів господарювання гальмують систему кредитування і розвиток економіки.

Висновки. Проведений аналіз формування фінансово-правових засад регулювання резервної банківської системи та її впливу на динаміку змін резервів під кредитну заборгованість за період 2006-2021 років дозволяє зробити висновок про те, що резервна політика НБУ попри всі зміни залишається недосконалою. Жорстка резервна політика знижує ліквідність комерційних банків, тому що механізм обов'язкового резервування виключає використання депонованих на рахунках Національного банку засобів для оперативного підтримки ліквідності, дозволяючи їх використання для виконання зобов'язань перед клієнтами лише в разі банкрутства банку. Комерційним банкам необхідно зосередитися не на обсязі, а на якості кредитного портфелю, знижуючи питому вагу дефолтних кредитів з урахуванням принципів визначення кредитного ризику та зберігаючи баланс формування достатніх резервів під кредитну діяльність, що є необхідною мірою для відновлення довіри клієнтів та стабілізації банківської системи.

Література:

1. Висока О. Є. Удосконалення методики розрахунку фінансових результатів. *Наука й економіка. Науково-теоретичний журнал. Хмельницький економічний університет*. Вип. 4 (20). Хмельницький, 2010. С. 77–81
2. Дзюблюк О.В., Прийдун Л.М. Кредитний ризик і ефективність діяльності банку: монографія. Тернопіль : ФОП Паляниця В.А., 2015. 295 с.
3. Коваленко В.В. Коренєва О.Г. Методичні підходи до управління ризиком забезпечення банківських позик. *Науковий вісник херсонського державного університету*, - Серія «Економічні науки», 2015. Випуск 11.Ч. 2. С. 119-122.
4. Колісніченко Р. М. Глобалістична свідомість в умовах диспропорцій глобального економічного розвитку. *Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник»*, 2016, № 109, с. 305-312.
5. Лисенок О.В. Бадзим О.С., Древуш А.Р. Управління кредитним ризиком банку в умовах нестабільності вітчизняної економіки. *Вісник Одеського національного університету*, 2016. Вип. 5(47), с. 171-178.
6. Бакурова А.В., Іванов В.Н. Концепция оценки и управления операционным риском коммерческого банка. *Сучасні проблеми прогнозування розвитку складних соціально-економічних систем*. Бердянськ : ФОП Ткачук О.В., 2014, с. 30-38

7. Андросов С. М. Забезпечення виконання господарських зобов'язань у сфері банківського кредитування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04; НАН України. Ін-т екон.-прав. дослідж. Донецьк, 2008. 18 с.
8. Гелич А.О. Особливості господарських відносин за участю комерційних банків. *Часопис Київського університету права*, 2013. № 2, с. 154-158.
9. Кравченко Н. Г. Окремі аспекти фінансового контролю у сфері функціонування банківських резервів. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2014. Т. 155. С. 81-85.
10. Лебедев О.П. Контроль діяльності учасників фінансового ринку як напрям підвищення рівня захисту прав та свобод громадян. *Актуальні проблеми управління у сучасний період розвитку державності України*. Київ, 2007. С. 269-272.
11. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 № 679-XIV (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
12. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
13. Постанова Національного банку України від 30.06.2016 №351 «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16/ed20180317/page>
14. Мошенський С.З. Фінансові центри України та ринок цінних паперів індустріальної епохи. London : Xlibris, 2014, 453 с.
15. Постанова Національного банку України від 16.01.95 № 9 «Про Положення «Про порядок формування і розміри резервних і страхових фондів комерційних банків». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0009500-95>
16. Постанова Національного банку України від 30.06.1995 р. №167 «Про хід виконання постанови Правління Національного банку України N 40 від 25 лютого 1995 року «Про невідкладні заходи щодо фінансового оздоровлення комерційних банків та відновлення їх ліквідності» URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0167500-95>
17. Постанова Національного банку України від 06.07.2000 № 279 «Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0474-00/page>
18. Показники банківської системи за 2006-2021 рр. Офіційний сайт Національного банку України URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593
19. Офіційний сайт Асоціації українських банків. URL: http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=12998
20. Постанова Національного банку України від 25.01.2012 № 23 «Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12/page>
21. Кухарева О.О. Тенденції зовнішньоекономічної безпеки України // Бізнес-навігатор. – Випуск 3 (64) (2021). – С. 75-79.

References:

1. Vysoka, O. Ye. (2010) Udoskonalennia metodyky rozrakhunku finansovykh rezultativ [Improving the methodology for calculating financial results]. *Nauka y ekonomika. Naukovo-teoretychnyi zhurnal. Khmelnytskyi ekonomichnyi universytet - Science and economics. Scientific and theoretical journal. Khmelnytsky University of Economics*. Vyp. 4 (20). Khmelnytskyi,. 77–81 [in Ukrainian]
2. Dziubliuk O.V., Pryidun L.M. (2015) *Kredytnyi ryzyk i efektyvnist diialnosti banku* [Credit risk and efficiency of the bank]. Ternopil : FOP Palianytsia V.A. [in Ukrainian]

3. Kovalenko V.V. Korenieva O.H. (2015) Metodichni pidkhody do upravlinnia ryzykom zabezpechennia bankivskykh pozyk [Methodical approaches to risk management of bank loans.]. *Naukovyi visnyk khersonskoho derzhavnoho universytetu, - Seriiia «Ekonomiczni nauky» - Scientific Bulletin of Kherson State University, - Series "Economic Sciences"*, 11/2, 119-122. [in Ukrainian]
4. Kolisnichenko R. M. (2016) Hlobalistychna svidomist v umovakh dysproportsii hlobalnoho ekonomichnoho rozvytku [Globalist consciousness in the conditions of disproportions of global economic development.]. *Zbirnyk naukovykh prats «Hileia: naukovyi visnyk» - Collection of scientific works "Gileya: scientific bulletin"*, 109, 305-312. [in Ukrainian]
5. Lysenok O.V. Badzym O.S., Drevush A.R. (2016) Upravlinnia kredytnym ryzykom banku v umovakh nestabilnosti vitchyznianoï ekonomiky [Bank credit risk management in the conditions of instability of the domestic economy.]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu - Bulletin of Odessa National University*, 5(47), 171-178. [in Ukrainian]
6. Bakurova A.V., Ivanov V.N. (2014) Kontseptsyia otsenky y upravleniya operatsyonnym ryzykom kommercheskoho banka [The concept of assessment and management of operational risk of a commercial bank.]. *Suchasni problemy prohnozuvannia rozvytku skladnykh sotsialno-ekonomichnykh system - Modern problems of forecasting the development of complex socio-economic systems*. Berdiansk : FOP Tkachuk O.V., 30-38 [in Russian]
7. Androsov S. M. (2008) Zabezpechennia vykonannia hospodarskykh zoboviazan u sferi bankivskoho kredytuvannia [Ensuring the fulfillment of economic obligations in the field of bank lending]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Donetsk [in Ukrainian]
8. Helych A.O. (2013) Osoblyvosti hospodarskykh vidnosyn za uchastiu komertsiiynykh bankiv [Features of economic relations with the participation of commercial banks.]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava - Journal of Kyiv University of Law*. 2, 154-158. [in Ukrainian]
9. Kravchenko N. H. (2014) Okremi aspekty finansovoho kontroliu u sferi funktsionuvannia bankivskykh rezerviv [Some aspects of financial control in the field of bank reserves.]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Yurydychni nauky - Scientific notes of NaUKMA. Legal sciences*. 155, 81-85. [in Ukrainian]
10. Lebediev O.P. (2007) Kontrol diialnosti uchasnykiv finansovoho rynku yak napriam pidvyshchennia rivnia zakhystu prav ta svobod hromadian [Control over the activities of financial market participants as a way to increase the level of protection of the rights and freedoms of citizens.]. *Aktualni problemy upravlinnia u suchasnyi period rozvytku derzhavnosti Ukrainy - Actual problems of management in the modern period of development of the statehood of Ukraine*. Kyiv, 269-272. [in Ukrainian]
11. Zakon Ukrainy «Pro Natsionalnyi bank Ukrainy» vid 20.05.1999 № 679-XIV [Law of Ukraine "On the National Bank of Ukraine" from May 20 1999 № 679-XIV]. <http://zakon2.rada.gov.ua>. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14> [in Ukrainian]
12. Zakon Ukrainy «Pro banky i bankivsku diialnist» vid 07.12.2000 № 2121-III [Law of Ukraine "On Banks and Banking" from December 7, 2000 № 2121-III] <http://zakon2.rada.gov.ua>. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> [in Ukrainian]
13. Postanova Natsionalnoho banku Ukrainy vid 30.06.2016 № 351 «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro vyznachennia bankamy Ukrainy rozmiru kredytnoho ryzyku za aktyvnymy bankivskymy operatsiiamy» [Resolution of the National Bank of Ukraine of June 30, 2016 №351 "On approval of the Regulation on determining the amount of credit risk by banks of Ukraine for active banking operations"]. <http://zakon3.rada.gov.ua>. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16/ed20180317/page> [in Ukrainian]
14. Moshenskyi S.Z. (2014) *Finansovi tsentry Ukrainy ta rynek tsinnykh paperiv industrialnoi epokhy* [Financial centers of Ukraine and the securities market of the industrial era]. London : Xlibris, 453. [in Ukrainian]
15. Postanova Natsionalnoho banku Ukrainy vid 16.01.95 № 9 «Pro Polozhennia «Pro poriadok formuvannia i rozmiry rezervnykh i strakhovykh fondiv komertsiiynykh bankiv» [Resolution of the National Bank of Ukraine of January 16, 1995 № 9 "On Regulations" On the

formation and size of reserve and insurance funds of commercial banks"]. <http://zakon2.rada.gov.ua>. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0009500-95> [in Ukrainian]

16. Postanova Natsionalnoho banku Ukrainy vid 30.06.1995 r. №167 «Pro khid vykonannia postanovy Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy N 40 vid 25 liutoho 1995 roku «Pro nevidkladni zakhody shchodo finansovoho ozdorovlennia komertsiiynykh bankiv ta vidnovlennia yikh likvidnosti» [Resolution of the National Bank of Ukraine of June 30, 1995 №167 "On the implementation of the resolution of the Board of the National Bank of Ukraine No. 40 of February 25, 1995" On urgent measures for the financial recovery of commercial banks and the restoration of their liquidity "] <http://zakon3.rada.gov.ua>. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0167500-95> [in Ukrainian]

17. Postanova Natsionalnoho banku Ukrainy vid 06.07.2000 № 279 «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro poriadok formuvannia ta vykorystannia rezervu dlia vidshkoduuvannia mozhlyvykh vtrat za kredytnymy operatsiiamy bankiv» [Resolution of the National Bank of Ukraine of July 6, 2000 № 279 "On Approval of the Regulations on the Procedure for Forming and Using the Reserve for Compensation of Possible Losses on Bank Credit Operations"]. <http://zakon3.rada.gov.ua>. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0474-00/page> [in Ukrainian]

18. Pokaznyky bankivskoi systemy za 2006-2021 rr. Ofitsiynyi sait Natsionalnoho banku Ukrainy [Indicators of the banking system for 2006-2021. Official site of the National Bank of Ukraine]. <https://bank.gov.ua>. Retrieved from: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593 [in Ukrainian]

19. Ofitsiynyi sait Asotsiatsii ukrainskykh bankiv [Official site of the Association of Ukrainian Banks]. <http://aub.org.ua>. Retrieved from: http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=12998 [in Ukrainian]

20. Postanova Natsionalnoho banku Ukrainy vid 25.01.2012 № 23 «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro poriadok formuvannia ta vykorystannia bankamy Ukrainy rezerviv dlia vidshkoduuvannia mozhlyvykh vtrat za aktyvnymy bankivskymy operatsiiamy» [Resolution of the National Bank of Ukraine of January 25, 2012 № 23 "On approval of the Regulations on the procedure for formation and use by banks of Ukraine of reserves for compensation of possible losses on active banking operations"]. <http://zakon3.rada.gov.ua>. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12/page> [in Ukrainian]

21. Kuhareva, O.O. (2021). Tendencii zovnishn'oeconomichnoi bezpeki Ukraïni [Trends in foreign economic security of Ukraine]. *Biznes-navigator – Business Navigator*, 3 (64) (2021), 75-79 [in Ukrainian].